— Ти, брат, не той... не гнівайся,— говорив напівголосно і озираючись, щоб хто не почув, кочегар Тимко,— бо знаю ж... скажений ти... Я й то не хотів тобі той... боявся, значить...

Блажчук, забойщик шахти № 8-й, зупинився й питаюче зиркнув спідлоба на Тимка, і від того погляду щось ніби ввірвалося всередині Тимкові, а руки й ноги одеревеніли: й тікав би, та не рушиш з місця.

Він не радий був, що вже й почав про се, і стояв перед грізною, як із криці кутою, постатею Блажчуковою мізерний, винуватий. Пляшка з холодним чаєм в одній руці й вузлик з хлібом у другій поривчасто тремтіли, ніби хто навмисне торкав їх.

Хотів казати далі, заникувався й не міг.

— Що ти хочеш сказати? Ти не крути язиком, як той пес хвостом, кажи по-людському! — буркнув Блажчук.

— Не битимеш?..— ледве промовив Тимко й підняв очі.

Блажчук посміхнувся в довгий ус. Труснув кучерявою головою й пішов, кинувши зневажливо:

— Дурень!.. За віщо ж?

Тимко за ним, трохи позаду.

— Еге, дурень... Лютий ти, як сказишся. А тут діло таке... той... Люблю я тебе... ну, виходить, як товаришеві... Шкода, значить, бо вона той... пху! От що... й більш нічого.

Блажчук знову зупинився, нічого не розуміючи.

— Та ти про кого?

— Шкура вона, от що!

— Хто?

— Та Софія ж... А ти, значить, нічого не той...

Блажчукові очі налились кров'ю. Дзенькнула лампочка в лівій руці, вдарившись об копаницю, але він втримав себе й не вхопив Тимка за горло, а тільки стис кулаки.

— Ти тямиш, що говориш?..

Тимко інстинктивно відступив назад, але вже не мовчав.

— Я ж той... я ж казав, що гніватимешся, а хіба я той... Не я ж ходжу до неї, а... а...

— А хто ж? — з хрипом видерлось з грудей у Блажчука.

— Адамко, он хто... еге ж. Я як товаришеві, значить...

Блажчук ще хвилю стояв і дивився на мізерного, благенького Тимка, потім задер голову й розкотисто зареготав.

— Ха-ха-ха! Адамко? Ну-ну, сказав! Софія мене на Адамка проміняла? Ха-ха-ха!.. От так утяв.

Пішов, певний, здоровий, як велетень, і все сміявся. Тимко за ним.

— Ти ж як... сам бачив?

— Не бачив би, то й не казав би,— образливо муркнув Тимко.

Блажчук перестав сміятись і повернувся до нього.

— Слухай, Тимку, ти жарти кинь, я сього не люблю.

— Ну, й нехай ходить, як ти смієшся. Не до моєї...

— Тимку!.. Я довідаюсь. Як тільки брехня, то... гляди мені. Знаєш мене?

Не треба було знати. Варто було поглянути на дужого забойщика, щоб відпала охота жартувати з ним, і Тимко тямив, що розмову далі провадити небезпечно, тому, обійшовши з опаскою Блажчука, швиденько потяг до шахти.

Блажчук стояв, як стовб, і не рухався, а тільки важко дихав, роздуваючи ніздрі, й щось думав. Осторонь проходили інші шахтарі й здивовано позирали на нього.

Блажчук не пішов на роботу. Він обминув високу будівлю, надшахтну, й подався далі, в степ.

Ішов поволі, а думка свердлом вертіла в мізку.

— Гей-гей, Никоне! Забагатів, що не признаєшся? — гукнув старий чередник Сила.— Куди простуєш?

Блажчук зупинився, озирнувся і, нічого не відповівши, потяг далі. Перейшов толоку, пішов житом, обійшов витолочену лису могилу й сів по той бік, жбурнувши геть лампу й копаницю.

На серці якось порожньо, тільки зрідка мигне в голові, як несвідома згадка, якась думка, щось спалахне, загориться всередині скаженим полум'ям помсти, наллються кров'ю очі, стиснуться кулаки, аж нігті вгрузнуть у долоні, скрипнуть щелепи й корч скривить обличчя, але в тую ж мить і вщухне. А одна головна думка — як се сталося? Невже все правда? — всією вагою своєю наполягла на чоло. Хотілося дужим рухом брів скинути її геть, розгладити глибокі зморшки, наче б тоді ясним усе зробилося й легко дихалося б. Груди роздувались, як ковальський міх, ніздрі не встигали відсапувати.

— Адамко... Адам Яськевич,— вертіла мізок гостра думка,— мізерний, миршавий коногон. Чи се ж правда? Бреше проклятий Тимко!.. Отже, він не насмілився б брехати. А може, який раз чого й зайшов. Проте... Софія жіночого кодла, а Адамко митецьки на гармонії грає; чистенький завсігди, вмитий, нахаба — так до молодиць та дівчат і липне. У-у, прокляте зілля! Ну, стривай, я з тебе виб'ю охоту до музик.

Ліг горілиць, не мигаючи, дивився у прозору глибінь неба й обмірковував церемоніал помсти.

Довго так лежав.

Почало смеркати. Ревла, розбігаючись по дворах, череда, гавкали собаки, десь лаялись баби. Важко пихкала шахта, часом, ніби прокинувшись, стукала шпарко машина й знов затихала.

Засвітились зорі. Стемніло. Теплом потягло від жита. Западьпадьомкав десь поблизу перепел і вщух, ніби дослухався. Закалатав коло магазину сторож, свиснув городовик протяжливим свистом, ще раз, йому відповів другий... Тихо, тільки шахта стогне.

Блажчук підвівся, посміхнувся в уси,— щось вигадав.

— Ні, рано ще, ще й гудка не було,— буркнув і знову ліг.

Наче в одповідь йому цекельним хрипом прорізала повітря шахта, й почулось довге, люте ревище, немов з-під самої землі, й почувалося, як тремтіла земля, ніби від напруження.

— І тепер рано трохи. Треба перегодити,— думав Блажчук і не ворушився.— Прийде, мабуть, годині о дванадцятій. Хе-хе-хе,— сміявся без згуку,— тут ми їх, голубчиків!.. Хе-хе-хе!..

Прийшов, крадучись, до хати. Світилось, але вікна було завішено. Припав до щілини. Так, обоє, сидять на ліжку й дослухаються. Мабуть, ходу почули. Вона встала, підійшла до столу й загасила світло.

Вхопився за серце — ладне було вискочити, в голові закрутилося, ноги тремтіли. Звірячий рик ледве стримав стиснутими зубами, аж хруснули. Хотів висадити вікно з рамою, пхнути дужим плечем стіну на них, підпалити стріху...

Повернувся і, тихо ступаючи, одійшов.

Він пішов і постукав до балагану, де спала артіль земляків. Але в хаті не було нікого, й він поліз по драбині на горище. Наступив комусь на руку.

— М... що? Га? — сів шахтар.— Який воно чорт товчеться поночі?

— Стривай, не лайся,— відповів Блажчук.

— Никін?..— здивувався той.— Чого ти?.. Ти ж на роботі?

Блажчук черкнув сірничком і освітив горище, де врозкидку на купах рам'я, в пилюці, спали шахтарі, брудні, закурені, невмиті. Повернувшися з роботи, тяжко знеможеш, спали, як забиті. Годі було будити криком і Блажчук ходив поміж ними, брав за руки й садовив кожного.

Кляли, погано лаялись, але, впізнавши його, замовкали й тільки дивилися безглуздо виряченими очима, нічого не розуміючи.

Побудив усіх, вклоняючись на всі боки, кликав на весілля.

І знову дивилися, і знову нічого не розуміли.

— Гей-гей, чи заціпило вам, товариші! — гукнув.— На весілля ж кличу, жінку заміж видаю, пити-гуляти прошу.

— За Адамка? — спитав хтось із кутка.

Крутнувся, ніби хто шпигнув його.

— Ти почім знаєш?

Але всі вже догадувалися й обережно усміхалися.

— Ого, всі знають, не сам я.

Вхопився за голову й застогнав, як зв'язаний лев.

— Прррокляті!.. Чому мовчали? Чому не казали?..

— Хм... да, тобі скажи... Видима смерть страшна.

Він трохи заспокоївся.

— Ну, то ходімо ж,

— Та куди ж?

— Весілля справимо, горілку пити ходімо. Частую всіх до ранку.

Чухались, неохоче підводились і зодягались, але не сперечались.

По дорозі розбудили Середиху, взяли три четвертини.

— Завтра гроші віддам,— кинув їй Блажчук.

Середиха з підозрінням дивидася на пізніх гостей, щось недобре відчувала й пішла назирцем, замкнувши хату.

Надійшли до Блажчукової халупи.

— Ну, бояри, ставайте хто коло вікон, а я стукатиму в двері. Та пильнуйте, щоб, крий Боже, молодий не втік, а то весілля пропаде.

Товариство, чекаючи на цікаву сцену, яку не завжди побачиш, було у веселім настрою. Почулись сміхи, жарти.

Блажчук торохнув постолом у двері й не своїм голосом крикнув:

— Відчиняй!..

Загавкали собаки, застукав сторож.

В хаті як вимерло все. Всі знишкли й слухали, притаївши дух.

Блажчук осатанів.

— Відчиняй, прроклята! — гукав у нестямі й торохтів у двері кулаками.

Дзенькнув засув.

Блажчук замовк. Обережно ступив через поріг. Софія стояла в темряві і не могла поворухнутись.

Зазирнув за двері, в кутки, заставлені діжкою, ночвами, мішком з борошном. Одіпхнув жінку і ввійшов у хату.

— Ану, світи! Чого стоїш у сінях?

Черкнув сірничок і освітив убогу, але чепурно прибрану оселю шахтаря.

Зняла шкло з лампи, засвітила, але надіти не в силі була: вся здригалася, немов од вогкого холодного вітру, й дрібно дзенькало шкло об зубчасті вінця лампової машинки.

Блажчук озирнувся по хаті. Не було нікого.

— Спала? — похмуро звернувся до Софії.

— Ссспала,— відповіла й клацнула, здригнувшись, зубами.

Стояла коло столу в одній спідниці поверх сорочки.

— Чого тремтиш, як у пропасниці? — гримнув, і хижо блиснули чорні очі з-під насуплених брів.

Не відповіла, тільки спустила очі, щоб заховати пекельний жах.

— Се що? — показав він на картуз і ціпок на лаві.

Зробилася біліш білої стіни, губи посиніли.

— То він, виходить, тут…

Блажчук підняв ліжник і, нахилившись, заглянув під ліжко.

Випростався й страшним реготом сповнив хатину, аж шибки задеренчали жалібно в вікнах.

— Ге-ей, товариші! Прошу до хати! Молодий тут! Справимо весілля на славу.

Вона впала, ридаючи, обіймала коліна, хилилася до землі й цілувала брудні, сірі од глею постоли.

Адамко зайцем шугнув з-під ліжка до дверей, та не довелося жахливому донжуанові ночувати сієї ночі дома: попав просто в руки шахтарям, що входили в хату.

— Ха-ха-ха! — реготав, мов несамовитий, Блажчук.— Гарний молодий, що з весілля тікає. Тримайте, хлопці, цупко тримайте, а то вислизне.

Адамко одразу борсався, намагався видертись, навіть укусив когось за руку, але, дістався по пиці, знишкнув і понуро схилив голову. Кров з носа капала на груди, на білу сорочку.

— Ану, годі! — гримнув Блажчук на жінку.— Підводься!

Не встала, ще щільніш припала до ніг і заголосила.

— Вставай, вставай,— говорив чоловік,— уміла кохати, умій і до шлюбу стати.— Ану, годі, кажу!

Дужим рухом ноги віджбурнув її до стіни. Впала й корчилась в риданнях.

— Станови стіл насеред хати, а на стіл Середишине добро,— будемо вінчати.

Злорадо регочучи, шахтарі відсунули стіл насеред хати, поставили на нього три четвертини з горілкою, хліб, низку тарані й цибулю. Блажчук підняв Софію й поставив поруч з переляканим Адамком.

— Як же ж їх вінчати, хлопці, коли вони не одної віри?

— По-нашому, по-шахтарському.

— Ну, то хто за попа, хто за дяка, а я за шахвиря, бо впаде вона.

Почалася дика сцена: водили круг столу, співали сороміцьких пісень, виголошували блюзнірські казання.

— Доволі, амінь! — промовив Блажчук.— Переносьте стіл на місце, садовіть молодих на покуті, та й самі сідайте: будемо пити, гуляти, молодих прославляти і себе не забувати.

Шахтарі відповіли реготом і жартами.

Пиячили до ранку. Надходили нові гості: Середиха по всій слобідці роздзвонила про незвичайне весілля. Всіх закликав Блажчук, всіх припрошував, всіх частував. Шахтарі сідали, пиячили, а баби й діти з зацікавленням, перемішаним з жахом, тислись коло порога, в сінях, хитали головами, шептались, дивились на "молодих", що сиділи за столом, як з хреста зняті.

Ще посилали за горілкою, ще пили, співали.

Блажчук нічого не пив, а тільки припрошував, весело вигукував здоров'я "молодим" і тільки жалкував, регочучи, що нікому грати на весіллі, бо на слобідці один музика, та й той — "молодий" тепер.

В хаті зробилось душно. Відсунули занавіски й поодчиняли вікна. Ранкове сонечко кинуло в забруднену хату снопи золотистого світла, заграло в тютюновім диму...

П'яний гомін на мить ущух.

— Чого ж ви? — метушився Блажчук.— Пийте, гуляйте, добрії люди! Чи вже понапивались, нагулялись?.. Ну, то будемо "молодих" виряджати... Тільки не спати... вони виспали своє. Вирядимо їх, добрії люди, на нове життя, на нове пробуваннячко. Вставайте з-за столу, "молодих" під руки беріть і ведіть їх у двір.

Гості повставали, але ніхто не зважився доторкнутись до "молодих".

— Чом же ви? Чи повпивалися, що й самих треба під руки тримати? Ха-ха-ха! — реготав, як божевільний, Блажчук. Очі йому блищали зловісним блиском, під очима темніли круги.

— Не хочете? Ну, то я сам.

Хижим звірем підступив він до жінки, зірвав хустку й учепився за коси.

Страшний, нелюдський крик розітнувся по хаті, покотився вікнами на вулицю. Жінки й дітвора з плачем і вереском висипали з сіней на двір.

Блажчук витяг жінку з-за столу, переволік за коси через поріг у сіни, розмахнувся й викинув у двері під ноги цікавим. Потім, ляскаючи зубами, страшний, як кара, підійшов до Адамка, що забився в куток під

божничок, вхопив його за в'язи, виволік насеред хати, розгойдав на руках, як дитину, й викинув у вікно.

П'яні реготались, аж за боки хапались.

Похмурий, лихий, з розкуйовдленими кучерями, стояв Блажчук серед хати й важко дихав, зиркаючи спідлоба.

— Ну, весілля скінчилося,— нарешті буркнув він.— Геть, наволоч!.. А то я не так порегочу...

Сміх і жарти вщухли.

Один по одному, крадучись, мов злодії, повиходили гості. Останній прихилив за собою двері.

Ще хвилину стояв Блажчук непорушно, потім раптом стиснув голову дужими руками і заричав, як поранений звір.

— О-ох!..

Упав на лаву, й голосно ридав, і бився головою об стіну.

Так скінчилося Блажчукове весілля.

1911